УДК 378.1(4): 339.9
JEL Classification: I21, I23

АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЕКТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЄС

СВИНАРЕНКО Дмитро
Університет митної справи та фінансів
https://orcid.org/0000-0003-3179-9129
e-mail: kaf_mev@ukr.net

Проаналізовано ключові показники функціонування сектору вищої освіти (ВО) у ЄС. Метою роботи є загальний статистичний аналіз функціонування сектору ВО на рівні ЄС у контексті активізації його освітньої політики. Враховуючи створення ЄС рамкових умов та перехід до стратегічного курсу розвитку ВО, проведено аналіз показників функціонування цього сектору на рівні об'єднання, охоплюючи: чисельність здобувачів ВО, зарахованих до закладів ВО, із розподілом за державними та приватними установами та за рівнями ВО; чисельність нових вступників за рівнями ВО; чисельність здобувачів ВО, зарахованих на освітні програми у галузі STEM; динаміку частки здобувачів ВО за віковими групами. Здійснено оцінку динаміки: чисельності мобільних здобувачів ВО з-за кордону за рівнями ВО; частки мобільних здобувачів ВО з-за кордону за рівнем освіти та регіоном походження; чисельності випускників, які пройшли кредитну мобільність за програмами ЄС за рівнями ВО тощо. Акцентовано увагу на активізації освітньої політики ЄС.

Ключові слова: Європейський союз, вища освіта, стратегія, рамкові умови, рівень вищої освіти, освітня мобільність, освітня політика.

https://doi.org/10.31891/mdes/2026-22-2

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

Стаття надійшла до редакції / Received 24.06.2026
Прийнята до друку / Accepted 30.08.2026
Опубліковано / Published 26.11.2026

© СВИНАРЕНКО Дмитро

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Перехід сучасної економіки до інноваційної моделі зростання і парадигми сталості, побудова суспільства знань підвищують значущість ВО. Її роль, пов'язана з формуванням людського капіталу, поширенням знань та розробкою інновацій, набуває особливого значення з точки зору економічного зростання, підвищення продуктивності праці та рівня конкурентоспроможності держави. Розвиток сектору ВО стає стратегічним завданням для кожної країни. Значну увагу розвитку ВО у межах своїх компетенцій приділяє ЄС, реалізуючи політику всебічної підтримки цього сектору та охоплюючи всі країни-члени. З огляду на євроінтеграційний курс, важливим для України є дослідження європейського підходу до розвитку ВО, тенденцій розвитку регіонального ринку освітніх послуг, проблематики ефективної діяльності закладів ВО та національних стратегій у цій сфері. Одним із важливих завдань з точки зору включення України до європейського простору є аналіз параметрів функціонування сектору ВО ЄС.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Враховуючи парадигмальні зміни у сучасній економіці, в останні роки зросла увага до ВО в цілому, особливостей функціонування її сектору у ЄС та його освітньої політики. Насамперед це зумовлено важливістю ЄС з точки зору економічного зростання, ринку праці та конкурентоспроможності національної економіки, що показано у роботах таких науковців, як: М. Бухаджеб [1], Х. Мефтех [1], Р. Бен Аммар [1], В. Козик [2], Н. Селюченко [2], С. Солодовников [3], В. Лебідь [3] тощо. ЄС та країни-члени активно адаптують свої освітні системи до викликів, соціально-економічних та технологічних змін, про що, зокрема, говорить П. Буавен [4]. Низка досліджень підтверджує значущі зміни в освітній політиці на різних рівнях (П. Мозер [5] та А. Шарре [6], А. Оанчеса [6], М. Чанкселіані [6] тощо). У своїй стратегії ЄС розглядає ВО як одну з головних передумов зеленого і цифрового переходу та вирішення соціальних проблем, що підтверджують роботи, наприклад, таких вчених, як: А. Жаворонок [7], Н. Холявко [7], О. Попело [7], М. Дубина [7], Л. Вербівська [7], М. Федишин [7], Т. Кромідас [8] тощо. Це супроводжується появою нових тенденцій на ринку освітніх послуг (Н. Артюхова, А. Воронцова, А. Артюхов, Ю. Єгорова, С. Васич, П. Рубанов та Т. Васильєва [9] тощо). Аналіз параметрів функціонування сектору ВО ЄС є важливим, зокрема з точки зору удосконалення державної освітньої політики в Україні та перспективної інтеграції до Європейського освітнього простору, що обґрунтовано у роботах Н. Іваненко [10], А. Бойко [10], Л. Федорчук [10], І. Панченко [10], Д. Марієв [10] та В. Антонюк [11] тощо.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Новий стратегічний курс ЄС, активізація наднаціональної освітньої політики, плани і тенденції змін національних освітніх систем країн-членів – все це вимагає подальшого дослідження особливостей розвитку ВО на рівні ЄС. Зокрема, це стосується параметричної оцінки функціонування сектору ВО ЄС, що вимагає більш системного та комплексного аналізу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою роботи є загальний статистичний аналіз функціонування сектору ВО на рівні ЄС у контексті активізації його освітньої політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

ЄС є глобальним освітнім, а також економічним, науковим, культурним та інтелектуальним центром. Сектор ВО ЄС є диверсифікованим за рівнями. Важливими характеристиками є: міжнародно-регіональний характер; інтенсивні процеси уніфікації і гармонізації стандартів та систем у сфері ВО; поступова інтеграція освітніх систем країн-членів; різноманіття типів закладів ВО (ЗВО); складність регуляторного, інформаційного та соціокультурного середовища; наявність транскордонних структур, мереж та спільнот; зростання рівня інтернаціоналізації у різних сферах і формах, яка не завжди переростає в інтеграцію. Відбувається поступова інтеграція у формі Європейського освітнього простору і простору ВО, спільних структур ЗВО. Регіональний ринок освітніх послуг ЄС має особливе інституціональне середовище, яке поєднує норми наднаціонального та національного рівнів. ЄС одночасно стимулює співробітництво та конкуренцію у секторі ВО, що є особливим чинником її розвитку [12; 13; 14].

На сучасному етапі європейської інтеграції національні моделі організації систем ВО, її фінансування, особливо державного, переважно зберігаються. ВО знаходиться переважно в компетенції урядів країн-членів; ЄС здійснює координаційну роль та доповнює національні заходи у цій сфері. ЄС створив рамкові умови (рамку кваліфікацій, систему оцінки якості освіти тощо) для розвитку сектору ВО, встановив комплекс цілей і пріоритетів, що стосуються якості, доступності ВО, академічної мобільності, інклюзивності тощо. ЄС активно підтримує стратегічну трансформацію ЗВО, створення трансєвропейських мереж та альянсів, що також консолідує освітній простір [12; 13; 14]. Загальна чисельність здобувачів ВО, зарахованих до ЗВО у ЄС (табл. 1), має позитивну динаміку, яка насамперед забезпечується за рахунок приватних установ. Однак більшість здобувачів ВО припадає на державні установи.

Таблиця 1

Динаміка чисельності здобувачів ВО, зарахованих до ЗВО з розподілом за державними та приватними установами у ЄС, 2015–2023 рр., тис. осіб

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Всього	17213,66	17202,66	17341,03	17502,34	17776,89	18010,68	18529,2	17803,43	18822,78
Державні	14346,79	14344,7	14322,29	14323,45	14330,53	14356,46	14683,87	13687,2	13829,27
Приватні	2866,87	2857,96	3018,74	3178,89	3446,35	3654,22	3845,33	4116,23	4993,50

Джерело: складено автором на основі [15].

По державам-членам тенденції зміни чисельності здобувачів ВО у ЗВО є неоднозначними. У багатьох країнах Центральної і Східної Європи спостерігається зменшення чисельності здобувачів ВО, що зумовлено їх відтоком у інші країни ЄС. Зменшення чисельності здобувачів ВО у державних закладах спостерігається як у «старих», так і «нових» державах (Болгарії, Чехії, Хорватії, Латвії, Литві, Угорщині, Нідерландах, Австрії, Польщі, Словенії, Словаччині, Фінляндії). У ряді держав ЄС чисельність здобувачів ВО у приватних ЗВО значно зросла: Німеччина (10%), Іспанія (8%), Італія (12%), Кіпр (8%), Угорщина (19%), Мальта (54%), Нідерланди (23%) [15]. По ЄС спостерігається зростання чисельності здобувачів ВО за всіма рівнями ВО (табл. 2).

Таблиця 2

Чисельність здобувачів ВО, зарахованих до закладів ВО за рівнями ВО у ЄС, 2015–2023 рр., тис. осіб

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Бакалавр	10536,2	10440,9	10474,0	10487,6	10658,0	10749,9	11017,7	11158,6	11168,6
Магістр	4930,6	4993,0	5049,8	5155,4	5183,6	5287,4	5417,6	5508,9	5516,9
Докторський рівень	621,8	641,8	647,9	660,6	667,1	651,1	671,7	669,9	721,4

Джерело: складено автором на основі [15].

Потрібно звернути увагу на стале збільшення чисельності здобувачів ВО на магістерському та докторському рівнях, що характерно для більшості країн-членів та зумовлено прагненнями здобути вищу кваліфікацію та дослідницькі компетентності. Це свідчить про реагування абітурієнтів на збільшення запиту на високу кваліфікацію. Іншою стороною є зростання вимог до ВО. При цьому у ряді держав ЄС чисельність бакалаврів не зростає і дещо скорочується (Болгарія, Чехія, Естонія, Хорватія, Латвія, Литва, Люксембург, Угорщина, Польща, Румунія, Словенія, Словаччина).

Доцільно враховувати чисельність нових вступників за рівнями ВО (табл. 3). У 2016–2021 рр. динаміка була досить сталою по всім рівням ВО; у 2022–2023 рр. мало місце скорочення показника, що свідчить про наслідки пандемії і нестабільність сектору. Зростання попиту на коротку ВО є проявом бажання швидше вийти на ринок праці або адаптуватись до нових вимог.

Таблиця 3

Динаміка чисельності нових вступників за рівнями ВО у ЄС, 2016–2023 рр., тис. осіб

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Рівень бакалавра	2629,57	2641,01	2677,47	2782,60	2801,87	2849,93	2818,34	2785,05
Рівень магістра	1541,24	1536,41	1581,96	1584,26	1629,98	1641,02	1655,48	1644,06
Докторський рівень	153,78	148,34	145,96	139,04	132,06	137,13	138,88	131,53
Коротка ВО	459,05	483,68	493,11	521,06	552,08	559,84	501,58	497,05
Коротка ВО загального спрямування	2,75	2,19	2,14	2,58	2,73	2,57	2,42	2,54

Джерело: складено автором на основі [15].

У контексті змін ринку праці і зростання запиту на кваліфікацію необхідно врахувати показник чисельності здобувачів ВО, зарахованих на освітні програми у галузі STEM у ВО. До 2030 р. ЄС поставив мету: 32% здобувачів ВО мають припадати на зарахованих до галузей STEM у ВО; 5% здобувачів ВО – на зарахованих до докторських програм з ІКТ [12; 13; 15]. Особливо важливим є поширення STEM-спеціальностей серед молоді, у чому країни-члени мають різні рівні (табл. 4).

Таблиця 4

Мінімальний, медіанний та максимальний рівні чисельності здобувачів ВО, зарахованих на освітні програми у галузі STEM у ВО на тисячу осіб віком 20–29 років по країнах ЄС, 2015–2023 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Мінімальне	17,9	19	18,4	19,3	21,1	22,5	23,7	24,5	24,5
Медіана	85,1	83,8	85,4	87,2	88,2	91,9	94,8	96,3	93,6
Максимальне	199,6	211,6	225	234,4	240,2	246,9	256	278,5	279,7

Джерело: складено автором на основі [15].

Позитивна динаміка зміни показника стосується практично всіх держав-членів, окрім: Чехії, Мальти, Польщі, Словаччини. Найбільшу чисельність STEM-здобувачів ВО мають: Німеччина, Ірландія, Греція, Іспанія, Хорватія, Латвія, Австрія, Португалія, Словенія, Фінляндія і Швеція. Це свідчить про можливості розвитку STEM-освіти у всіх країнах [15]. Потрібно врахувати і розподіл здобувачів ВО за віком (табл. 5). Вік вступників характеризує погляд молоді на отримання ВО і планування кар'єри, а також доступність освіти.

Таблиця 5

Динаміка частки здобувачів ВО з розподілом за віковими групами у ЄС, 2015–2023 рр., у % від відповідної вікової групи населення

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
18 років	17,1	18,2	19,1	19,9	20,7	21,8	23,3	23,6	23,5
20 років	39,0	39,8	40,7	41,3	41,9	42,0	43,7	44,8	44,6
22 років	35,9	35,5	36,0	36,4	36,9	37,0	38,1	38,4	38,3
24 років	24,2	23,9	24,5	24,7	24,9	24,8	25,7	25,7	25,4
26 років	13,8	13,7	14,0	14,2	14,6	14,6	15,2	15,3	15,3
28 років	8,7	8,6	8,7	8,9	9,2	9,1	9,7	10,0	10,0
20-24 років	33,6	33,6	34,2	34,7	35,2	35,2	36,4	36,7	36,6
30-34 років	4,1	4,2	4,4	4,4	4,6	4,6	4,9	4,9	5,0

Джерело: складено автором на основі [15].

Найбільші частки здобувачів ВО (18–24 років) характеризують отримання ступеня бакалавра. Слід враховувати особливості національних моделей ВО, а саме наявність перерви чи періоду роботи тощо. Урахування розподілу за віком дозволяє планувати заходи освітньої політики ЄС, стимулювати певні вікові групи, робити цільову підтримку здобувачів ВО та проводити профорієнтацію. У окремих країнах ЄС (Данія, Німеччина, Франція, Італія, Австрія, Швеція) частка здобувачів ВО 20–24 років нижче середнього рівня по ЄС, що свідчить про значні складні умови отримання ВО [15].

Навчання за кордоном є невід'ємною частиною отримання ВО у ЄС, що забезпечує відповідними правами громадян, зокрема правами здобувачів ВО на проживання, отримання доходів, медичне страхування тощо. У своїй політиці ЄС всіляко сприяє навчальній мобільності через: уніфікацію рівнів ВО, системи оцінювання, якості, визнання дипломів; спеціальні програми Erasmus+ і Erasmus Mundus; забезпечення можливостей отримання стипендій та грантів тощо. Також ЄС зацікавлений в освітній мобільності здобувачів ВО з третіх країн [13; 14; 15].

ЗВО співпрацюють у сфері навчальної мобільності, що є частиною інтернаціоналізації ВО. Концепція мобільності поступово розширюється, охоплюючи: обмінну мобільність; мобільність у межах співпраці з міжнародними курсами та програмами; мобільність в університетських мережах та альянсах; віртуальні обміни у сфері ВО та молоді [13; 16]. Основою для цього є стратегічні партнерства та альянси, створення Європейських міжуніверситетських кампусів, ініціативи стажування, а також Ініціатива Європейської студентської картки. Потрібно зазначити, що мобільність додає значні переваги здобувачам ВО в отриманні ВО, а також створює економічні можливості для ЗВО. Також навчальна мобільність створює важливі чинники розвитку ВО у цілому (інтеграція національних систем ВО, стимулювання конкуренції між ЗВО, підвищення ефективності діяльності ЗВО тощо). Статистика підтверджує зростання чисельності мобільних здобувачів ВО у ЄС за рівнями ВО (табл. 6).

Таблиця 6

Динаміка чисельності мобільних здобувачів ВО з-за кордону за рівнями ВО у 2015–2023 рр., тис. осіб

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Всього	–	1205,58	1276,93	1347,82	1375,35	1461,61	1518,89	1510,72	1587,21
Рівень бакалавра	495,54	526,88	550,33	584,73	587,62	615,75	661,55	728,19	772,88
Рівень магістра	495,56	528,84	570,45	606,61	627,26	658,92	668,87	742,85	786,43
Докторський рівень	–	110,19	112,70	123,98	127,01	151,83	154,55	151,78	158,75
Коротка ВО	50,49	39,67	43,46	32,50	33,46	35,10	33,92	39,16	38,61

Джерело: складено автором на основі [15].

Динаміка чисельності за всіма рівнями ВО є позитивною, охоплюючи ЄС, Європу у цілому та інші країни світу. Особливо збільшується чисельність бакалаврів та магістрів з інших країн Європи та світу. Чисельність здобувачів ВО, що прагнуть отримати докторський рівень, збільшується насамперед з інших країн світу. Збільшення показників мобільності характерне практично для всіх країн ЄС, окрім Греції, Бельгії і Данії. Більше всього чисельність мобільних здобувачів ВО зросла у: Болгарії (6%), Німеччині (8%), Естонії (9%), Ірландії (9%), Іспанії (11%), Хорватії (28%), Латвії (9%), Литві (10%), Угорщині (7%), Мальті (27%), Нідерландах (9%), Польщі (11%), Португалії (16%), Словенії (14%), Словаччині (7%), а також на Кіпрі (10%) [15]. Тобто високі темпи зростання мобільності мають як старі, так і нові країни-члени. Масштаби мобільності після пандемії COVID-19 відновилися і дещо збільшилися (табл. 7). За всіма рівнями ВО зростала частка мобільних здобувачів ВО як з ЄС, так і з інших країн світу.

Внутрішня навчальна мобільність по ЄС стало зростає, особливо у Болгарії, Ірландії, Хорватії, Латвії, Литві, Мальті, Нідерландах, Австрії, Фінляндії тощо. У ряді країн збільшення частки мобільних здобувачів ВО пов'язане із війною в Україні. Якщо брати загальну частку мобільних здобувачів ВО (світ за винятком країни, що звітує) у ЄС, вона знижується тільки у: Бельгії, Данії, Естонії, Франції, Кіпрі, Швеції тощо. Це частково пов'язано зі здорожчанням освітніх послуг. Розподіл мобільних здобувачів ВО за регіонами походження приблизно є таким: близько 43% мобільних здобувачів ВО припадає на країни Європи у цілому, 32% – на країни ЄС. Пропорції дещо різняться за рівнями ВО (табл. 8). Частка мобільних здобувачів ВО з країн ЄС стало збільшується, окрім докторського рівня. Найбільшим цей показник є у Бельгії, Болгарії, Чехії, Данії, Греції, Люксембургу, Австрії [15]. Наведені тенденції зростання мобільності зумовлені активністю ЗВО у програмах ЄС.

Таблиця 7

Динаміка частки мобільних здобувачів ВО з-за кордону по ЄС за рівнем ВО та регіоном походження, % від загальної кількості здобувачів ВО

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	ЄС								
Вища освіта всього	2,3	2,3	2,4	2,4	2,3	2,4	2,5	2,3	2,7
Рівень бакалавра	1,9	1,9	1,9	2,0	1,9	2,0	2,0	2,1	2,2
Рівень магістра	3,2	3,2	3,3	3,4	3,4	3,4	3,4	3,7	3,8
Докторський рівень	3,9	4,3	4,3	4,3	4,3	6,3	6,3	6,1	6,3
Коротка вища освіта	1,2	1,1	1,0	0,7	0,6	0,5	–	–	–
	Світ в цілому, за винятком країни, що звітує								
ВО всього	7,2	7,0	7,4	7,7	7,7	8,1	8,2	8,4	8,9
Рівень бакалавра	6,0	5,0	5,3	5,6	5,5	5,7	6,0	6,5	6,9
Рівень магістра	10,9	10,6	11,3	11,8	12,1	12,5	12,3	13,5	14,3
Докторський рівень	16,3	17,2	17,4	18,7	19,1	23,3	23,0	22,7	23,3
Коротка ВО	4,7	3,5	3,7	2,7	2,6	2,7	2,4	2,7	2,7

Джерело: складено автором на основі [15].

Таблиця 8

Розподіл мобільних здобувачів ВО з-за кордону за регіоном походження і рівнем ВО, 2015–2023 рр., % від загальної кількості мобільних здобувачів ВО

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Країни Європи в цілому								
ВО, у т.ч.	–	48,9	44,1	42,2	45,2	44,7	39,9	43,3	43,2
Рівень бакалавра	65,4	56,8	56,8	53,9	52,5	52,4	52,8	51,4	52,2
Рівень магістра	48,6	44,4	43,8	42,9	41,3	40,1	40,5	39,8	39,2
Докторський рівень	–	42,2	42,0	42,0	41,8	37,0	38,0	37,3	37,1
	Країни ЄС								
Вища освіта, у т.ч.	–	32,6	32,1	30,8	30,4	30,0	30,2	32,9	32,0
Рівень бакалавра	31,5	37,0	36,6	35,1	35,0	34,1	33,6	32,9	32,2
Рівень магістра	29,0	30,2	29,5	28,7	28,0	27,5	27,9	27,5	26,6
Докторський рівень	–	–	–	–	–	26,9	27,5	27,0	26,8

Джерело: складено автором на основі [15].

Важливим елементом аналізу функціонування сектору ВО є оцінка динаміки чисельності та частки випускників мобільних програм навчання з-за кордону. Це випускники, які приїхали з-за кордону для отримання повного диплома ВО (за рівнями) та закінчили навчання у приймаючій країні. Чисельність випускників мобільних програм навчання з-за кордону по ЄС, особливо за рівнем магістра. Так, серед країн ЄС чисельність випускників мобільних програм навчання з-за кордону зросла з 77 875 осіб у 2019 р. до 113 259 у 2023 р.; рівень бакалавра – відповідно з 36 336 до 45 222; рівень магістра – відповідно з 48 369 до 59 914. Серед країн Європи у цілому чисельність випускників мобільних програм навчання з-за кордону за рівнем бакалавр зросла з 54 203 осіб у 2019 р. до 68 339 у 2023 р.; за рівнем магістр – відповідно з 69 405 до 83 441. У всіх країнах (світ за винятком країни, що звітує) чисельність випускників мобільних програм навчання з-за кордону за рівнем бакалавр зросла з 101 626 осіб у 2019 р. до 128 530 у 2023 р.; за рівнем магістр – відповідно з 180 806 до 224 310. Чисельність випускників мобільних програм навчання з-за кордону зростає практично по всіх країнах-членах ЄС (окрім Італії) і переважно відновилася після пандемії COVID-19. Найбільше випускників мобільних програм навчання з-за кордону спостерігається у: Бельгії, Чехії, Данії, Німеччині, Ірландії, Іспанії, Австрії, Польщі, Португалії, Швеції [15]. Країни-члени ЄС з більш розвиненими національними системами освіти продовжують залучати іноземних здобувачів ВО, особливо для отримання магістерського і докторського рівня. Частка випускників мобільних програм навчання з-за кордону по ЄС переважно зростає і досягла значення, яке було до пандемії (табл. 9).

Висока частка випускників мобільних програм пов'язана з конкурентними перевагами ВО у певній країні, високим іміджем ЗВО, мовним середовищем, географією, доступністю освіти, наявністю спеціальних програм підготовки, тематичною спеціалізацією, гнучкими умовами навчання для здобувачів ВО тощо. Це зазвичай досягається за рахунок державної політики та активності ЗВО щодо залучення іноземних здобувачів ВО. ЄС, у свою чергу, ліквідує перешкоди і створює умови для

розвитку навчальної мобільності. За рівнями ВО це має значну специфіку, особливо для магістерського і докторського рівнів [16].

Таблиця 9

Зміна частки випускників мобільних програм навчання з-за кордону з розподілом за рівнем ВО та регіоном походження, 2017– 2023 рр., %

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	ЄС						
ВО, у т.ч.	–	–	2,0	2,3	2,4	2,1	2,6
Рівень бакалавра	1,7	1,8	1,7	1,8	1,9	2,0	2,1
Рівень магістра	3,1	3,4	3,4	3,4	3,5	3,7	3,7
Докторський рівень	–	–	6,1	6,8	6,5	6,2	6,2
	Європа						
ВО, у т.ч.	–	–	2,9	3,3	3,5	–	–
Рівень бакалавра	2,5	2,7	2,6	2,6	2,9	3,0	3,1
Рівень магістра	4,4	4,8	4,8	4,8	4,9	5,1	5,2
Докторський рівень	–	–	8,2	9,0	8,6	8,3	8,4
	Світ за винятком країни, що звітує						
ВО, у т.ч.	–	–	7,2	7,7	8,0	–	–
Рівень бакалавра	4,5	4,9	4,9	5,0	5,5	5,6	5,9
Рівень магістра	10,9	12,2	12,6	12,7	12,8	13,4	13,9
Докторський рівень	–	–	22,2	24,3	23,1	22,8	23,4

Джерело: складено автором на основі [15].

Наступним показником є кількість випускників, які брали участь у кредитній мобільності, тобто пройшли тимчасовий період навчання у ЗВО або стажування за кордоном з метою отримання академічних кредитів, які будуть визнані у ЗВО, де людина навчається [16]. Масштаби мобільності випускників, які брали участь у кредитній мобільності за кордоном протягом не менше 3 місяців за останні роки дещо змінилися за різними рівнями освіти: 1) рівень бакалавра: 2019 р. – 192 744, 2023 р. – 162 886; 2) рівень магістра: 2019 р. – 190 743, 2023 р. – 202 325. По кредитній мобільності на докторському рівні в окремих державах-членах чисельність таких здобувачів зростає (світ в цілому, за винятком країни, що звітує): Іспанія (2019 р. – 2 989, 2023 р. – 3 397); Франція (2019 р. – 998, 2023 р. – 1 137); Італія (2019 р. – 3 756, 2023 р. – 4 846). Більшість здобувачів ВО, які приймали участь у кредитній мобільності, припадає на рівень бакалавра (42%) та рівень магістра (52%) [15]. ЄС активно підтримує міжнародну мобільність у ВО, особливо між країнами-членами. Для цього реалізується декілька програм, насамперед Erasmus+, за рахунок чого рівень мобільності відновлюється після пандемії (табл. 10). Враховуючи, що у 2020 р. був зафіксований найвищий рівень показника, є підстави допускати відновлення рівня кредитної мобільності, особливо щодо рівня магістра. По ЄС тенденція є негативною. Це фіксується у більшості країн-членів, окрім: Данії, Іспанії, Франції, Італії, Угорщини, Мальти, Словаччини, Швеції. Основна частина таких здобувачів ВО припадає на: Іспанію, Францію, Італію, Німеччину, Нідерланди [15]. Це досягається головним чином за рахунок програм ЄС.

Позитивним змінам у секторі ВО ЄС сприяють заходи його освітньої політики, яка в останні роки активізується та спрямована на вирішення цілого комплексу завдань, зокрема: підвищення доступності, якості й інклюзивності ВО, а також її світових позицій. ЄС розширює вплив на всі аспекти та напрями розвитку сектору ВО, зокрема уніфікацію системи оцінювання і рамки кваліфікацій, нормалізацію системи забезпечення якості ВО та кредитно-трансферної системи.

Таблиця 10

Чисельність випускників, що пройшли кредитну мобільність щодо навчання і/чи стажування (не менше 3 місяців за кордоном) за програмами ЄС з розподілом за рівнями освіти, 2018–2023 рр., осіб

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Рівень бакалавра	111541	113136	118236	101867	102447	105591
Рівень магістра	86576	85549	104237	89213	100365	95925
Докторський рівень	–	–	–	–	–	2590

Джерело: складено автором на основі [15].

Також ЄС посилює увагу до інфраструктури ринку освітніх послуг (мережі партнерства, системи інформування, моніторинг; навчальні середовища і хаби тощо). ЄС стимулює інновації у ВО, особливо у контексті цифрових трансформацій. Одним з основних чинників розвитку ВО є співробітництво закладів ВО, зокрема на основі університетських альянсів, асоціацій (EURASHE, UNICA, Coimbra Group Universities) та створення європейських ЗВО. Новими тенденціями міжнародного співробітництва ЗВО у ЄС є: диверсифікація напрямів співробітництва; активізація обміну здобувачами ВО, спільні освітні проєкти; створення спільних освітніх програм; цифрова інтеграція на рівні ЄС; поширення нових форм довгострокового партнерства; обмін дослідниками та спільні наукові проєкти [13; 14; 16] тощо.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Функціонування сектору ВО ЄС необхідно досліджувати у контексті набуття ним системної якості, що відображає глибину європейської інтеграції, утворення освітнього простору та простору ВО. ЄС забезпечує гармонізацію та уніфікацію освітніх стандартів, сприяє інтернаціоналізації та співробітництву у ВО. Підтверджено позитивну динаміку чисельності здобувачів ВО в останні роки, зокрема у приватних закладах. У країнах Центральної та Східної Європи спостерігається скорочення кількості здобувачів ВО через їх міграцію до більш розвинених освітніх систем ЄС. Підвищення привабливості магістерських і докторських програм підтверджує тенденцію до поглиблення кваліфікаційної підготовки. Зростання кількості здобувачів ВО у STEM-галузях відображає орієнтацію ЄС на інновації. Освітня політика ЄС спрямована на забезпечення балансу між уніфікацією та різноманіттям, стимулювання конкуренції на ринку освітніх послуг та підвищення якості ВО. Особливості цієї політики передбачається дослідити у перспективних роботах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bouhajeb M., Mefteh H., Ben Ammar R. Higher education and economic growth: the importance of innovation. *Atlantic Review of Economics: Revista Atlántica de Economía*. 2018. Vol. 1, №2. URL: https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6525858
2. Козик В.В., Селюченко Н.Є. Вища економічна освіта і потреби сучасного ринку праці. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. №1. С. 215–224. DOI: https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.215
3. Солодовніков С., Лебідь В. Конкурентоспроможність національної економіки: роль ефективності системи вищої освіти. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 1. С. 27–41. DOI: https://doi.org/10.35774/visnyk2024.02.027
4. Szalai J. (2020). Education for future: Challenges in the context of 2020 (Working Paper). Central European University, Center for Policy Studies. 2020. URL: https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/publication/3209/cps-working-paper-educ-future-challenges-context-2020.pdf
5. Moser P., Feiel S. Kircher V. The (R)Evolution of European Education Policy: European Higher Education Alliances. *Berg Huettenmaenn Monatsh,* Vol.167. 2022. P.457–461. https://doi.org/10.1007/s00501-022-01276-6
6. Charret A., Oancea A., Chankseliani M. European higher education policy as a plastique palimpseste: Understanding national visions for the European Universities Initiative. *Higher Education.* Vol. 91. 2025. P.759–780. DOI: https://doi.org/10.1007/s10734-025-01441-z
7. Zhavoronok A., Kholiavko N., Popelo O., Dubyna M., Verbivska L., Fedyshyn M. Higher education for sustainable development in the digital era: Mapping the bibliometric analysis. *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 22(4). 2024. P. 202–216. https://doi.org/10.21511/ppm.22(4).2024.16
8. Kromydas T. Rethinking higher education and its relationship with social inequalities: Past knowledge, present state and future potential. *Palgrave Communications*. Vol. 3(1). 2017. URL: https://www.nature.com/articles/s41599-017-0001-8. https://doi.org/10.1057/s41599-017-0001-8
9. Artyukhova N., Vorontsova A., Artyukhov A., Yehorova Y., Vasić S., Rubanov P., Vasylieva T. Analysis of trends in the structure of higher education market of European countries. *Knowledge and Performance Management*. 2024. Vol. 8, Issue 2. P. 91–108.
10. Ivanenko N., Boiko A., Fedorchuk L., Panchenko I., Marieiev D. Development of educational policy in Ukraine in the context of European integration and digital transformation. *Revista Eduweb*. Vol.17(2). 2023. P. 296–305. DOI: https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.25

11. Антонюк В. Інтеграція вищої освіти України в Європейський освітній простір для розвитку людського капіталу. *Журнал європейської економіки*. 2021. Т. 20. № 3 (78). С. 573–595.
12. European Commission. *Homepage*. URL: https://commission.europa.eu/index_en.
13. European Education Area. *European Commission*. URL: https://education.ec.europa.eu
14. European Higher Education Area. *European Higher Education Area*. URL: https://ehea.info
15. Education and training. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training
16. Еразмус+. *European Commission*. URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu

REFERENCES:

1. Bouhajeb, M., Mefteh, H., & Ben Ammar, R. (2018). Higher education and economic growth: The importance of innovation. *Atlantic Review of Economics: Revista Atlántica de Economía*, 1(2), available at: https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6525858
2. Kozyk, V. V., & Seliuchenko, N. Y. (2024). Higher economic education and the needs of the modern labor market. *Menedzhment ta pidpryiemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku* – Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems, 1, 215–224.
3. Solodovnikov, S., & Lebid, V. (2024). Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: rol efektyvnosti systemy vyshchoi osvity [Competitiveness of the national economy: the role of efficiency of the higher education system]. Visnyk economiky – Herald of Economics, 1, 27–41.
4. Szalai, J. (2020). Education for future: Challenges in the context of 2020 (Working Paper). Central European University, Center for Policy Studies, available at: https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/publication/3209/cps-working-paper-educ-future-challenges-context-2020.pdf
5. Moser, P., Feiel, S., & Kircher, V. (2022). The (R)Evolution of European Education Policy: European Higher Education Alliances. *Berg Huettenmaenn Monatsh,* 167, 457–461.
6. Charret, A., Oancea, A., & Chankseliani, M. (2025). European higher education policy as a plastique palimpseste: Understanding national visions for the European Universities Initiative. *Higher Education*, 91, 759–780, available at: https://doi.org/10.1007/s10734-025-01441-z
7. Zhavoronok, A., Kholiavko, N., Popelo, O., Dubyna, M., Verbivska, L., & Fedyshyn, M. (2024). Higher education for sustainable development in the digital era: Mapping the bibliometric analysis. *Problems and Perspectives in Management*, 22(4), 202–216.
8. Kromydas, T. (2017). Rethinking higher education and its relationship with social inequalities: Past knowledge, present state and future potential. *Palgrave Communications*, 3(1), available at: https://www.nature.com/articles/s41599-017-0001-8.
9. Artyukhova, N., Vorontsova, A., Artyukhov, A., Yehorova, Y., Vasić, S., Rubanov, P., & Vasylieva, T. (2024). Analysis of trends in the structure of higher education market of European countries. *Knowledge and Performance Management*, 8(2), 91–108.
10. Ivanenko, N., Boiko, A., Fedorchuk, L., Panchenko, I., & Marieiev, D. (2023). Development of educational policy in Ukraine in the context of European integration and digital transformation. *Revista Eduweb*, 17(2), 296–305.
11. Antoniuk, V. P. (2021). Integration of Ukrainian higher education into the European Higher Education Area to develop human capital. *Journal of European Economy*, 20 (3 (78)), 573–595.
12. European Commission. *Homepage*, available at: https://commission.europa.eu/index_en
13. European Education Area. *European Commission*, available at: https://education.ec.europa.eu
14. European Higher Education Area. *European Higher Education Area*, available at: https://ehea.info
15. Education and training. *Eurostat*, available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training
16. Еразмус+. *European Commission*, available at: https://erasmus-plus.ec.europa.eu

ANALYSIS OF KEY INDICATORS OF THE FUNCTIONING OF THE HIGHER EDUCATION SECTOR IN THE EU

SVYNARENKO Dmytro
University of Customs and Finance

The article is dedicated to analyzing the performance indicators of the EU higher education (HE) sector in the context of the activation of its educational policy. The transition of the modern economy to an innovation-driven growth model and the sustainability paradigm increases the significance and expands the role of HE. The development of the HE sector has become a strategic task for every country. Within its competencies, the EU pays significant attention to this, implementing a comprehensive HE development strategy and providing multifaceted support to the sector. The purpose of this study is to provide a general statistical analysis of the functioning of the HE sector at the EU level. The study takes into account the general characteristics of the EU HE sector, the gradual integration of national HE systems based on spatial structures, and the further development of the regional educational services market. By coordinating and creating a framework for the functioning of the HE sector, the EU has established a set of goals in this area concerning the quality, accessibility, and inclusiveness of HE. Within the framework of a unified strategic course for HE development, an analysis of the main performance indicators of this sector at the EU level was conducted, covering: the number of students enrolled in HE, broken down by public and private institutions and by education levels; the number of new entrants by HE levels; the number of students enrolled in STEM programs; and the share of HE students by age groups. Given the growing scale and significance of educational mobility in the EU, changes in the following were analyzed separately: the number of mobile students from abroad by HE levels; the share of mobile students from abroad by education level and region of origin; the distribution of mobile students from abroad and the share of graduates of mobile study programs abroad by education level and region of origin; and the number of graduates who participated in credit mobility programs within the EU by education levels. Attention is drawn to the activation and key changes in EU educational policy.

Keywords: European Union, higher education, strategy, framework conditions, higher education level, educational mobility, educational policy.